

worden afgemaakt. Hij spoot bij de volwassen paarden 0.3 cM kwade droes-lymphe in, bij het veulen echter slechts 0.1 cM³.

Alle paarden vertoonden na de injectie een sterke koorts-reactie, die na ongeveer 15 uren het hoogst gestegen was. Het veulen reageerde echter onbelangrijk; 7 uren na de injectie was de temperatuur 0.5° C. gestegen, terwijl zij na een 2de injectie onveranderd bleef. Bij de volwassen paarden ontstond ook na een 2de injectie een belangrijke reactie, die reeds na 8 uren het hoogste punt had bereikt.

Bij de obductie bleek, dat de vijf paarden aan kwaden droes leden, terwijl het veulen daarvan geen spoor vertoonde.

Later was PREUSSE nog in de gelegenheid zijn lymphe aan te wenden bij een beslist kwaaddroezig paard. Hierbij werd 0.5 cM³ ingespoten. Reeds na 9 uren was de temperatuur 1.1° C. gestegen, terwijl deze later tot 1.9° C. boven de normale klom.

Met de verhooging van temperatuur ging een toeneming der polsfrequentie gepaard, terwijl zich storing in de eetlust, apathie, een waggelende gang, rijkelijke slijm-secretie uit den neus, enz. ontwikkelden.

W. C. SCHIMMEL.

BOEK AANKONDIGING.

Dr. EDM. LESER, *Die speciële Chirurgie, in 50 Vorlesungen.*
Ein kurzgefasstes Lehrbuch für Aerzte und Studirende, Jena
1890.

Reeds voor eenige maanden werd mij door de Redactie dit Leerboek der speciële Chirurgie ter aankondiging toegezonden. Sinds dien werd het bij voorkomende gelegenheden nu en dan door mij nageslagen en met andere leer- en handboeken vergeleken. Mijn eerste indruk, dat het geen aanbeveling verdient, vond slechts bevestiging.

Aan een leerboek der *speciële* heelkunde meen ik den eisch te moeten stellen, dat het later als handboek zal kunnen dienst doen. In geen boek toch raakt men zóó goed te huis, als in het leerboek, dat men als student heeft doorgewerkt. En waar de praktijk slechts weinig tijd voor boekenstudie overlaat, in spoedeischede gevallen slechts minuten aan het raadplegen van het handboek kunnen gegeven worden, daar moet het bovenal een oude bekende zijn, die ons met halve woorden zal kunnen inlichten.

Als handboek nu is LESER'S speciële chirurgie ten eenenmale ongeschikt. Om slechts één onderwerp, bijv. de ziekten der mamma, aan het woord te laten. Noch de mastodynie, noch de galactocele worden daarbij vermeld. Dat in de mamma zich cysten kunnen ont-

wikkelen, wordt zóó terloops medegedeeld, dat iemand, die zich over dit ziektebeeld wil inlichten, de weinige woorden, die daaraan bij de korte beschrijving der chronische mastitis gewijd worden, allicht geheel zal voorbij zien. En eigenlijk is zoo het geheele boek. Duidelijke ziektebeelden met een behoorlijke omschrijving der klinische symptomen worden nergens gegeven. Het gebrek aan plasticiteit maakt het daarom ook voor *leerboek* recht ongeschikt.

Om de gebreken, die LESER's boek aankleven, duidelijk te doen uitkomen, zou men het een *repetitorium* mogen noemen, het dictaat van een student, die, met de praktijk nog onbekend, niets gevoelt voor de klinische zijde der heilkunde, en deze dan oock geenszins tot haar recht heeft weten te brengen.

J. A. KORTEWEG.

INGEZONDEN.

ANTICRITIEK.

De recensent van mijn werk: *Geschiedenis der Pharmacie in Nederland*, wiens opstel is opgenomen in n°. 10, Dl. II 1891 van dit *Tijdschrift*, heeft het noodig geacht om den bekenden geschiedschrijver BOSSCHA er bij te halen ten einde te doen uitkomen, dat elke geschiedkundige arbeid het karakter van den schrijver moet openbaren.

Nu, ik geloof niet, dat het mogelijk is om een geschrift van dien aard en van eenigen omvang te ontwerpen, zonder dat de Schrijver in meerdere of mindere mate daarin van zijn innerlijk gemoedsleven doet blijken. Maar hij, die dat wil opmerken, moet dat doen, onbevooroordeeld, zonder hartstocht en met welwillendheid.

Ofschoon ik met mijn arbeid bovenal aan de opdracht had te voldoen om, uit een chaos van bescheiden en boeken, den historischen gang te ontvouwen, dien de Pharmacie in Nederland volgde om te worden, wat zij in onze dagen is; ofschoon ik dus mijn taak, zoo ik meen, in den meest bescheiden zin heb opgevat; toch blijkt onder andere den aandachtigen en welwillenden lezer al spoedig, dat ik afkeerig ben van elken laffen en nietigen personen-strijd, en dat ik mij zooveel mogelijk heb onthouden om al wat er van dien aard ruimschoots te vermelden viel, in mijn werk op te nemen.

Het „utile cum dulci” van recensent, zoo plastisch mogelijk door hem aangetoond uit den schat van geest en humor, die PHILIPPE in zijn *Histoire des Apothicaires*, volgens recensent, heeft opgestapeld en waarop door hem met innig genot wordt gewezen, vind ik eenvoudig plat en geesteloos.

Ziedaar nu ons verschil van opvatting. Wat recensent aantrekt, vind ik verwerpelijk; wat hij van allerlei „gelijkvloersch geharrewar” gaarne mededeelt, zooals dat prachtige vlugschrift van zijn collega Dr. SCHOON bijv., acht ik der vermelding ten eenemale onwaardig.

Deel II, n°. 11, 1891.